

09.11.23

8-А-Б

Історія України

вч. Рзаєва Н.О.

Тема: Походження українського козацтва. Д. Вишневецький. Перші січі.

Мета: з'ясувати, як і чому виникло українське козацтво; охарактеризувати появу перших січей і діяльність Дмитра Вишневецького; характеризувати життя й побут козаків; продовжити формування навичок критичного мислення учнів; виховувати почуття поваги до історичного минулого Батьківщини.

Актуалізація опорних знань

Евристична бесіда

- Якій державі належали українські землі після Люблінської унії?
- Як жилося українцям в складі Речі Посполитої? Чому?

Мотивація навчальної діяльності

Робота з картою

- Як називалася територія на південь і південний схід від Черкас, Брацлава, Вінниці, Бара і до узбережжя Чорного моря? (Дике Поле)
- Чому вона мала таку назву?
- Знайдіть на карті українські землі , знелюднені внаслідок нападів татар.

Кінець XV ст. став часом появи на історичній арені українського козацтва. **Перша писемна згадка про українських козаків датована 1489 р.**

Вивчення нового матеріалу

В той час скрутно жилося українському народові під пануванням чужих володарів, бо скрізь на Україні заведено панщину. Селяни працювали на панській землі, бо всю землю отримали у власність великі пани — вельможі. Селянин зовсім не мав свободи. Пан міг його продати або й убити, і годі було з паном судитися, бо і суддями стали ті самі вельможі.

Деякі волелюбні люди по селах, здебільшого на Великій Україні, не могли стерпіти такої неволі. Вони кидали все й утікали в степи за Дніпрові пороги. Там не було ані сіл, ані міст, не було жодної влади. Тож ті люди гуртувалися по сто і по тисячу, здобували собі зброю, полювали на дикого звіра і так жили. На ті степи нападали не раз з півдня, з Криму татари, бо вони шукали в степах паші для своїх табунів коней та домашньої худоби.

Озброєні люди з України оборонялися від татар, не раз самі гинули в битві, але часто й побивали татар і відбирали від них їхні табуни, а здобич ділили між собою. Іноді, як збиралося тих свободних людей кілька тисяч, то вони й самі нападали на татар або на турків аж за Чорним морем і верталися в степи з багатою здобиччю.

Робота з термінами (запишіть)

Козак — вільна, озброєна людина.

Поява перших січей

- Постійна загроза нападів ординців спонукала козаків до створення надійної системи укріплень. Основу її становили **січі**.
- Дослідники пов'язують походження слова **січ** із **засіками** - укріпленнями з дерев.
- Великого значення надавали козаки місцю розташування січі. Найчастіше то був річковий острів. Можливо, за давніших часів розрізнені невеликі січі існували в багатьох місцях.
- Згодом за порогами утворилася одна **Запорозька Січ** - **своєрідна столиця запорозьких козаків**.

- назва міста-фортеці, військово-адміністративного центру війська і земель запорізького козацтва. Вважається, що перша Січ була заснована першим козацьким гетьманом Дмитром Вишневецьким у 1556 р на о. Мала Хортиця.

Хвилинка відпочинку. Гімнастика для очей

https://youtu.be/u_fLRqqJ59E?si=uANSHgRkLIGVwBpf

Дмитро Вишневецький (1516—1563) — нащадок великого литовського князя Ольгерда, один із перших відомих в історії ватажків українського козацтва. Народився в м. Вишневці на Волині. На початку 50-х рр. XVI ст. він уже був черкаським і канівським старостою і став організовувати відсіч турецьким нападникам. У цей час під керівництвом Д. Вишневецького на о. Мала Хортиця було збудовано замок-«городок», який вважається перед-течею Запорозької Січі. Поява козацької фортеці в

татарських володіннях стала неприємною несподіванкою для кримського хана. Закріпившись на Малій Хортиці, біля найважливішої переправи через Дніпро, князь узяв під захист козаків-уходників на Великому Лузі й почав здійснювати сміливі рейди проти татарських і турецьких фортець у пониззі Дніпра й Південного Бугу. 29 червня 1556 р. Вишневецький із загоном у 600 кіннотників і командою на 18 чайках узяв приступом Очаків, а восени того ж року фортецю Ісламкермень. Захоплені у ворога гармати князь установив у Хортицькому замку.

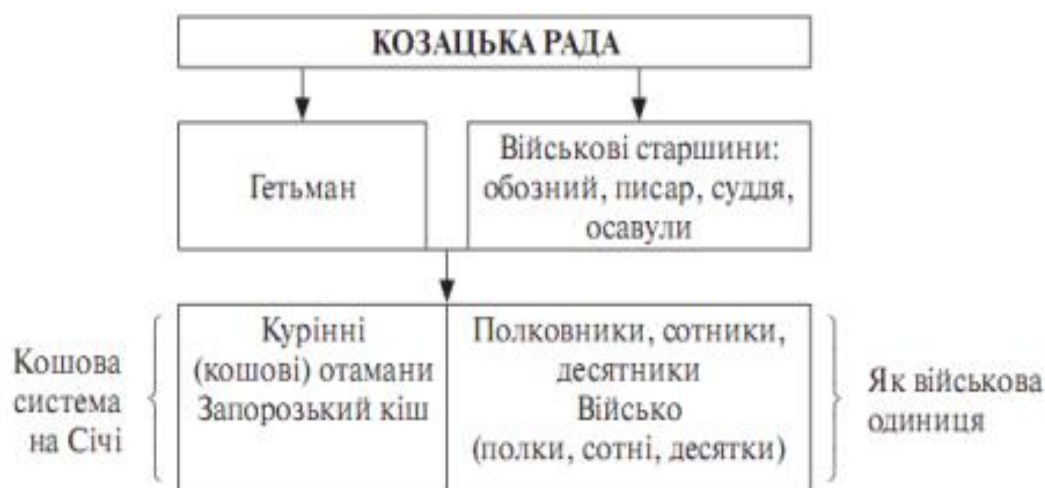
На початку 1557 р. Хортицький замок витримав 24-денну облогу кримського хана. Проте восени цього ж року об'єднані турецько-татарські сили примусили князя залишити о. Мала Хортиця.

На початку 1563 р. під час походу до Молдавії Вишневецький потрапив у полон і був відправлений до Стамбула. Героїзм та мученицька смерть князя ушлявлені в народній думі «Про козака Байду».

Із загибеллю Вишневецького козацька організація не розпалася: у 80-х рр. XVI ст. з'являється термін «січові козаки». Поступово вони стали відчувати себе самостійною військово-політичною силою і вести незалежну від Польщі політику: укладати договори з Московією, Кримом, Молдовою, здійснювати військові походи без дозволу польського уряду.

Робота зі схемою (запишіть)

Політичний, адміністративний і військовий устрій Запорозької Січі

Козацька рада — законодавчо-розпорядчі збори всіх козаків, де мав право вільно висловити свою думку кожен козак і на якій вирішувалися всі найважливіші питання. Рада була вищим органом влади на Січі.

Гетьман — старший, головний серед козаків, був головнокомандувачем, мав вищу судову і виконавчу владу, а також представляв Військо Запорозьке під час переговорів, обирався на козацькій раді.

Військові старшини — адміністрація на Січі, обиралася також на козацькій раді.

Курінь — житло козаків.

Кіш — все козацтво, козацький табір.

Козацькі клейноди

Булава

Корогва

Бунчук

Пернач

Робота з термінами й поняттями (запишіть)

Клейноди — військові знаки, регалії, або атрибути козацтва. Вперше були надані Війську Запорозькому польським королем Стефаном Баторієм у 1576 р. Серед них були:

- **булава** — вид зброї, що являє собою металевий стержень з кулею на кінці, символ влади гетьмана та кошового отамана;
- **бунчук** — мідна або золочена куля на дерев'яній палиці із прикріпленим пучком кінського волосся;
- **корогви** — різнокольорові козацькі прапори із зображенням святих, хрестів, зброї;
- **перначі** (шестопери) — менші ребристі булави, символи влади козацьких полковників;
- **печатка** — мала круглу форму із зображенням козака у гостроверхій шапці на голові, із шаблею, порохівницею при боці, із самопалом на лівому плечі, а навколо надпис: «Печать славного Війська Запорозького Низового»;
- **литаври** — великі мідні котли, обтягнуті шкірою, що служили для подання різного роду сигналів

Узагальнення. Систематизація. Рефлексія.

Перегляньте відео: https://youtu.be/45c5tuNxoe0?si=uDqW8_CEGyCxpmyv

Експрес-опитування

- 1) Яким роком датується перша писемна згадка про українських козаків?
- 2) Що таке Дике Поле?
- 3) Якими були причини виникнення українського козацтва?
- 4) Що таке Великий Луг?
- 5) На якому острові заснував свій замок-«городок» Д. Вишневецький?
- 6) Коли козацтво стало окремим станом українського суспільства?

Домашнє завдання:

- Прочитати §8
- Записати і вивчити нові терміни, поняття, схеми.

Завдання надсилайте на освітню платформу Human або на ел. адресу nataliarzaeva5@gmail.com

Бажаю успіхів у навчанні!